

Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку

урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін підняти освітній та науковий процес на якісно новий рівень, та створення нового незалежного органу з функціями суспільного контролю – Національного агентства з якості освіти. Ця структура має нарешті вирішити питання щодо єдиних стандартів та параметрів оцінювання ефективності роботи всієї галузі. Але деякі положення Закону, що, зокрема, суперечать чинним норм, та механізми його виконання потребують численних доопрацювань.

Література:

1. Інформаційний пакет ECTS 2013-2014. – Розділ I. Структура вищої освіти.
2. Згуровський М. З. Болонський процес: головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України / М. З. Згуровський. – К. : Вид-во НГУУ “КІП”, 2006. – 543 с.
3. Програма дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України / затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 23 січ. 2004 р. № 49 // Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / за ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль : Богдан, 2004. – 384 с.
4. Всесвітня декларація про вищу освіту для XXI століття: підходи та практичні заходи. – Режим доступу : <http://www.sde.ru/files/t/pdf/5.pdf>.
5. Закон України “Про вищу освіту” від 1 лип. 2014 р. № 1556-VI. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1382613528661298>.
6. Гриневич Л. М. Дві моделі вищої освіти – два шляхи розвитку України / Л. М. Гриневич // Голос України. – 2013. – № 33.

Alferova O. S. The quality of education as the main criteria evaluation of university.

The article discusses approaches to assessing the quality characteristics of higher education in Ukraine and effectiveness of the educational process. Analyzed the provisions of the new Law of Ukraine "On Higher Education", which may affect the components of the system to ensure quality of education. Courtesy evaluate the effectiveness of new rules, singled out their strengths and weaknesses in terms of impact on improving the quality of education in general. Particular attention is paid to expanding the autonomy of higher education institutions in Ukraine.

Key words: quality of education, quality assurance system, competence, control the educational process, university autonomy, assessment of the new Law on higher education.

Надійшла до редколегії 26.06.2015 р.

УДК 379.5:338.48(477)

Ю. П. Маковей,

аспірант ЛРІДУ НАДУ,

м. Львів

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

Досліджено місце і стан сучасного туризму на світових ринках та в Україні. Проаналізовано державну політику туристичної сфери та запропоновано шляхи її вдосконалення. Запропоновано класифікацію та види сучасного туризму, розкрито основні проблеми діяльності даної сфери. Наведено шляхи вдосконалення стратегії розвитку туристичної сфери в Україні з урахуванням світового досвіду.

Ключові слова: туристична сфера, державне регулювання, державна політика, стратегія розвитку.

Після фінансової кризи 2007–2008 рр. на світових ринках почали з'являтися ознаки стабільного підйому показників туристичної сфери, чого не спостерігається в українському туризмі. Це вказує на неефективну державну політику з підтримки галузі, яку обрала Україна в сучасних умовах. Для підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі потрібна нова стратегія розвитку та вдосконалення чинної державної політики, яку було б спрямовано на задоволення потреб туристів та економічних інтересів держави.

Проблеми розвитку та вдосконалення державної політики туристичної сфери не є новими, проте потребують постійних наукових розробок. Це знайшло відображення в дослідженнях науковців, зокрема: О. Любіцевої, І. Балабанова, О. Бейдика, В. Киф'яка, О. Ільїної, А. Олександрової, В. Квартального, І. Колесникової, І. Зоріна, М. Мальської, Є. Панкової, В. Худо та ін.

Метою статті є розроблення стратегії розвитку туристичної сфери в умовах сучасних глобальних перетворень. Враховуючи взаємозв'язок туризму з іншими важливими галузями вітчизняної економіки, назріла необхідність раціоналізації та гармонізації державної політики в умовах євроінтеграційного розвитку України.

Туризм набуває масового характеру і стає однією з провідних, високоприбуткових і найбільш динамічних галузей у сучасних умовах господарювання. Специфічною рисою туристично-рекреаційної сфери є те, що вона поєднує в собі понад 50 суміжних галузей: культуру, мистецтво, науку, освіту, спорт, готельне господарство, медицину, торгівлю, харчування, транспорт, зв'язок, фінанси, побут, народні промисли, розваги, будівництво, ін. Тому, щоб досягнути конкурентоспроможності, необхідна раціональна інтеграція вищенаведених сфер та суб'єктів господарювання.

Вплив туризму у світі важко недооцінити, оскільки саме він робить великий внесок у зміцнення контактів і встановлення добрих відносин, поліпшення порозуміння, виступає чинником зміцнення авторитету регіону на вітчизняній та міжнародній арені, вироблення її ідентичності та іміджу, формує національну гідність, удосконалює особистість та суспільство, стимулює розвиток торгівлі, гуманітарних сфер, міжнародного співробітництва, відродження культурної спадщини та традицій, залучає інвестиції, розвиває інфраструктуру тощо.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України “Про схвалення концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року” від 1 серпня 2013 р. № 638-р туризм проголошено пріоритетним напрямом соціально-економічного та культурного розвитку. Роль органів державної влади в цьому механізмі полягає у створенні сприятливих умов для діяльності в туристично-рекреаційній сфері, що створить можливості для інвестування як масштабних, так і невеликих проєктів. Кошти, що їх залишає кожен турист, який приїздить в Україну, є прямою інвестицією в туристично-рекреаційний комплекс. Збільшення частки в'їзного та внутрішнього туризму, екскурсійної діяльності повинно стати ефективним інструментом економічного зростання регіонів [5].

Держава проголосила туризм одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури й створює умови для туристичної діяльності. Цілі та пріоритетні напрями її державного регулювання наведено на рисунку.

Реалізація державної політики в галузі туризму здійснюється шляхом:

- визначення й реалізації основних напрямів державної політики в галузі туризму, пріоритетних напрямів її розвитку;
- визначення порядку класифікації та оцінювання туристичних ресурсів України, їхніх використання та охорони;
- спрямування бюджетних коштів на розроблення й реалізацію програм розвитку туризму;

Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку

- визначення основ безпеки туризму;
- нормативного регулювання відносин у галузі туризму (туристичного, готельного, екскурсійного та інших видів обслуговування громадян);
- ліцензування в галузі туризму, стандартизації туристичних послуг, визначення кваліфікаційних вимог до посад фахівців туристичного супроводу;
- встановлення системи статистичного обліку і звітності в галузі туризму та курортно-рекреаційного комплексу;
- організації та здійснення державного контролю за дотриманням законодавства в галузі туризму;
- визначення пріоритетних напрямів і координації наукових досліджень та підготовки кадрів у галузі туризму;
- участі в розробленні й реалізації міжнародних програм з розвитку туризму.

Рисунок. Цілі та пріоритетні напрями державного регулювання туристичної галузі

Регулювання в галузі туризму здійснюється Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, а також іншими органами в межах їх компетенції [4].

Для вдосконалення та реалізації державної політики в галузі туризму уявляється необхідним:

- подолання значних недоліків національного законодавства та імплементації до міжнародного законодавства про туризм;
- забезпечення співвідношення норм окремих нормативно-правових актів;
- досягнення єдиної концептуальної спрямованості норм;
- документальне забезпечення діяльності суб'єктів туристичної діяльності;
- оформлення туристичних формальностей;
- електронний документообіг у галузі туризму;
- уніфікація документів, що забезпечують функціонування туристичної галузі в державі та світовому просторі тощо.

Система законодавства України про туризм складається з системи нормативно-правових актів, серед яких Конституція України, закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України та інші документи. Цю систему також формують окремі норми актів адміністративного, цивільного, господарського, міжнародного та інших галузей права, що регулюють відносини у сфері туризму. На сьогодні фактично створено документальну базу, яка передбачає впорядкування функціонування складного й багатогранного явища “туризм”.

За юридичною силою нормативно-правових актів законодавство, що регулює туризм, є вертикальною ієрархічною системою, структура якої зумовлена структурою органів державної влади, що мають нормотворчі повноваження з регулювання питань у сфері туризму. На підставі трирівневого підходу, що застосовується наукою, виділяються три рівні конституційно-правового регулювання туризму залежно від юридичної сили нормативно-правових актів: конституційні, законодавчі та підзаконні.

Крім того, за предметом регулювання нормативно-правові акти України у сфері туризму поділяються на загальні та спеціальні: загальні акти характеризуються тим, що предмет їх регулювання досить широкий та охоплює як туристичні, такі і інші суспільні відносини; спеціальні – це акти, що цілком присвячені питанням туризму. За характером правового регулювання вони поділяються на матеріальні та процесуальні. Нормативно-правові акти України у сфері туризму матеріального характеру – це акти, що містять матеріальні норми права: встановлюють права та обов'язки, а також відповідальність учасників відповідних відносин. Джерела системи законодавства України про туризм процесуального характеру регулюють процесуальні відносини у сфері туризму: надання дозволів на право здійснення туристичного супроводу, ліцензування діяльності у сфері туризму, сертифікацію послуг, порядок в'їзду та виїзду громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства з метою туризму захист прав і свобод людини та громадянина у сфері туризму тощо [3, с. 315].

Класифікувати, тобто впорядкувати що-небудь за якою-небудь ознакою, критерієм, є одним із важливих завдань у багатьох видах людської діяльності. У разі виявлення та опису цих компонентів з'являється розуміння її загальної структури та сутності.

Не виключенням є й індустрія туризму, що вийшла з кінця минулого століття на провідні позиції щодо прибутковості, кількості зайнятих у ній працівників і популярності

Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку

серед населення планети (за прогнозами Всесвітньої туристської організації, кількість мандрівників у світі до 2020 р. зросте до 1,6–1,8 млрд осіб на рік, що означає збільшення туристських відвідувань у 2,4 раза порівняно з 2000 р. При цьому доходи від туризму вже в 2010 р. склали 1550 млрд дол. США, тобто в 3,3 раза перевищують рівень 2000 р., а до 2020 р. прогнозується збільшення доходів до 2000 млрд дол. США. Щорічно в цій сфері створюється близько 3 млн робочих місць (наприклад, на ринку робочих місць Європейського Союзу 13 % займає туризм).

У сфері гостинності туристських комплексів зайнято більше 200 млн осіб, що складає 8 % від усієї кількості робочих місць, що існують. Створення одного робочого місця у сфері туризму обходиться у 20 разів дешевше, ніж у сфері виробництва, і вже через 12–15 років у сфері туризму й суміжних галузях можуть бути задіяні вже від 750 млн до 1,5 млрд працівників [6].

Наведені показники свідчать про важливість туризму у світі, його популярність та майбутні перспективи, запорукою чого є велика кількість видів та форм туризму, що пропонуються сьогодні. Оскільки є попит, ринок для збільшення рентабельності галузі збільшує пропозицію, пропонуючи кожному те, що дозволяє статус, достаток та потреби індивідуума.

Задля вдосконалення чинних цільових, регіональних і державних програм розвитку туризму в табл. 1 пропонуємо класифікацію його видів. Туризм набрав такої популярності в суспільстві, що сьогодні залежно від віку, статі, соціального статусу тощо пропонуються різноманітні його види, такі як винний, релігійний, екологічний, екстремальний, всілякі види спортивного туризму – від гірськолижного та пішого до мисливсько-рибальського, круїзний, некропольний/похмурий, сільський тощо.

Таблиця 1

Класифікація та види туризму

№ з/п	Класифікація	Вид туризму
1	Мета поїздки	Науковий; пізнавальний; спортивний; культурний; рекреаційний, оздоровчий; діловий, сімейний; відпочинковий; подієвий тощо
2	За економічними ознаками	Активний (ввезення грошей) та пасивний (вивезення грошей)
3	За кількісною ознакою	Індивідуальний, груповий, сімейний
4	За організаційною ознакою	Туристична фірма, індивідуальний, родинний
5	За природно-ресурсною ознакою	Земний, водний, повітряний, гірський з відповідним транспортом та пішки

Класифікація видів туризму слугує основою для розроблення програм розвитку туризму з використанням елементів національної культури, галузевих економічних нормативів, диференційованих для різних регіонів країни, для різноманітного розвитку територій, захисту екосистем, ефективного стимулювання традиційних місцевих промислів, вирішення проблем підвищення життєвого рівня населення тощо. Вона дає змогу з більшою точністю визначити місце туристичної галузі серед інших галузей економіки, розрахувати внесок, який може забезпечити туризм у виробництві ВВП, отже, більш цілеспрямовано підходити до створення ефективних систем управління економікою в цілому і туризмом зокрема [2, с. 35].

Заходи програм розвитку туризму реалізуються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, суб'єктів підприємництва всіх форм власності, громадських організацій, цільових кредитів, міжнародної технічної допомоги, інвестиційних коштів, інших джерел, не заборонених законодавством. Фінансове забезпечення заходів щодо державної підтримки виконання загальнодержавної програми здійснюється в межах видатків центрального органу виконавчої влади в галузі туризму, передбачених у державному бюджеті на відповідний рік.

Слід зазначити, що за рахунок коштів державного бюджету фінансуються загальнодержавні програми розвитку туризму, що реалізуються на всій території України. Місцеві програми розвитку туризму, що приймаються органами місцевого самоврядування, реалізуються на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці й фінансуються за рахунок відповідних місцевих бюджетів.

Сьогодні значними проблемами для розвитку туристичної галузі в Україні та її регіонах є таке:

- відносно невеликий термін окупності капіталу в цій сфері призводить до того, що в гонитві за швидкими прибутками багато туристичних підприємств працюють без стратегії розвитку на майбутні періоди;
- відсутність інвестицій та інфраструктури туризму;
- фінансування туристичного бізнесу вважається ризиковим;
- відсутність єдиного механізму державного регулювання туристично-рекреаційним сектором економіки та ін.

Подолання зазначених перепон забезпечить позитивну динаміку туристичних потоків та економічного зростання світового й українського туризму, яку, за статистичними даними та показниками оптимістичного прогнозу, наведено в табл. 2 [1, с. 28].

Таблиця 2

Тенденції розвитку світового та українського туризму за статистичними даними і прогнозними показниками протягом 2005–2020 рр.

Роки	Світовий туризм		Україна	
	Туристські прибуття, млн осіб	Надходження від туризму, млрд дол. США	Туристські прибуття, млн осіб	Надходження від туризму, млрд дол. США
2005	687	482,5	0,36	1,38
2010	986,0	946,6	0,32	2,87
2015	1240,0	1450,0	1,45	5,2
2020	1650,0	2100,0	3,6	9,8

На основі статистичних даних за 2005 та 2010 рр. можемо прогнозувати збільшення як кількості туристського прибуття, так і фінансових надходжень від самого туризму.

Удосконалення стратегії розвитку галузі туризму має бути комплексним і не зводиться лише до раціонального використання наявного ресурсно-рекреаційного потенціалу регіону. Необхідне якісне покращення кінцевого продукту його функціонування, найбільш повне задоволення потреб населення, створення висококонкурентного туристичного продукту. Усе це зумовило необхідність перегляду принципів і пріоритетів у сфері управління туристичною діяльністю, вивчення міжнародного досвіду функціонування туризму. Проте механічно переносити методи

Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку

управління туризмом, що існують на Заході, в українське середовище не варто без урахування особливостей та умов національного розвитку [7].

Отже, урахування зазначених проблем та раціоналізація сучасної стратегії розвитку на рівні держави та регіону суттєво покращить політичну й економічну стабільність України та задовольнить потреби туристів незалежно від обраного виду туризму.

Література:

1. Братюк В. Інформаційне забезпечення державної політики розвитку туризму / В. Братюк // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 8. – С. 24–31.
2. Гук Н. А. Підходи до класифікації туризму / Н. А. Гук // Формирование регионального механизма управления народнохозяйственным комплексом Украины : материалы Всеукр. науч.-практ. конф. – Симферополь : Таврия-Плюс, 2004. – С. 35–36.
3. Матвієнко А. Державна політика у сфері туризму: документальне забезпечення / А. Матвієнко // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2011. – Вип. 31. – С. 312–323.
4. Про туризм : Закон України // ВВР України. – 1995. – № 325/95-ВР. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>.
5. Програма розвитку туризму та курортів у Львівській області на 2014–2017 роки. – Режим доступу : <http://www.oblrada.lviv.ua/>
6. Сасін М. П. Вдосконалення класифікації видів і форм туризму / М. П. Сасін, С. А. Гринько. – Режим доступу : <http://infotour.in.ua/sasin.htm>.
7. Сорока С. П. Регуляторна політика держави у сфері туризму і її реалізація на регіональному рівні / С. П. Сорока // Економіка. Управління. Інновації. – 2010. – № 1. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2010_1_22.pdf.

Makovey Y. P. State regulation and directions of improvement of the strategy of development in tourist sphere.

The place and the role of modern tourism at world markets and in Ukraine are researched. The analysis of state policy in tourist sphere is conducted and ways of its improvement are suggested. The classification and types of modern tourism are developed; the main problems of the outlined sphere are introduced. The directions of improvement of the strategy of development in Ukraine's tourist sphere basing on international experience are introduced.

Key words: tourist sphere, state regulation, state policy, strategy of development.

Надійшла до редколегії 26.06.2015 р.